

Uhtsa Skárjáak/ Lill-Skarjak

Preliminär rapport över dokumentation av kulturspår,
Arjeplogs sn, Norrbotten

Foto Ingela Bergman

Ingela Bergman
Silvermuseet
Rapport 2019

Bakgrund

Silverbuseet har under våren 2019 medverkat i ett projekt med titeln "Skyddad natur för tillväxt", som var ett samarbetsprojekt mellan Länsstyrelsen i Norrbotten (naturvårdsenheten), Arjeplogs kommun och Silverbuseet. I samband med arbetet genomförde Silverbuseet besiktnings- och avseende på kulturspår i två reservat, Knutberget samt ett delområde längs Veijeströmmen inom Laisdalens fjällurskogs naturreservat. Syftet var att bedöma och dokumentera förekomsten av eventuella kulturspår. Med anledning av Svea skogs planerade avverkning i ett område Ö om Uhtsa Skárjåk/Lill-Skarjak, i direkt anslutning till det planerade reservatet vid Stuor-Skárjåk/ Stor-Skarjak, bedömdes en kulturhistorisk inventering vara påkallad. Inventeringen omfattade såväl kultur- och fornlämningar på mark och dels kulturspår i träd. Området inventerades vid två tillfällen, den 30/4 samt den 28/6.

Figur 1. Översiktskarta över Uhta Skárjåk. ©Lantmäteriet 2018, dnr I2018/00073. Det besökta området markeras med rött.

Beskrivning

Det inventerade området sträcker sig från Ö om väg mellan Racksund och Ajjávriie och till Uvvjáge/Uddjaure. Området kännetecknas av storblockig och något kuperad terräng med flacka, mindre åsar och inslag av myrar och mindre tjärnar. Tall och gran dominerar och markvegetationen utgörs av ris och mossor i en tät matta. Koordinater anges i Sweref99.

1. Högstubbe med upphängd hordkrona av ren (731 30 75/62 22 45 ± 5m).

2. Högstubbe med spår av barktäkt (731 32 98/62 22 52 ± 6 m). Stubben är 0,95 m h och 0,45 m i diam. Barktäkten är orienterad mot SÖ. Dess nedre kant är belägen 0,15 ovan mark. I stubbens V del är en blecka. 0,10 x 0,08 m st, oval till formen och med två yxhugg. Bläckan är belägen 0,1 m ovan mark.
3. Högstubbe (731 33 17/62 22 68 ± 4 m) med två varandra motstående barktäkter av s k kálmis-typ (för förvaring av t ex sentråd). Stubben är 0,65 m h och 0,35 m i diam. I stubbens NV del syns enbart nedre kanten av en barktäkt, belägen 0,6 m ovan mark. Barktäkten är 0,08 m br. I stubbens SO del är en skada genom tallkräfta. Angreppet har sannolikt uppkommit i samband med barktäkt. Skadan/barktäkten är belägen 0,45 m ovan mark.
4. Högstubbe (731 33 33/62 22 14 ± 5 m) med längsgående huggspår runt om. Stubben är 0,85 m h och mäter 0,11 m i diam. I marknivå syns en vågrät, huggen kant.

20 m Ö om 4 år:

5. Högstubbe (731 33 29/62 21 99 ± 6 m) med längsgående huggspår runt om. Ca 0,6 m ovan mark syns en vågrät, huggen kant runt stubben.

Ca. 25 m NNO om 5 år:

6. Högstubbe (731 33 41/62 21 95 ± 4 m) med längsgående huggspår i stubbens NNV del. Stubben är 0,7 m h och 0,2 m i diam.

0,8 m NV om 6 år:

7. Högstubbe (731 33 38/62 21 84 ± 4 m). Stubben är 0,7 m h och utgör endast en mindre del av den ursprungliga stammen. En vågrät, huggen kant är belägen 0,15 m ovan mark. Uppskattningsvis har 2/3 av stammen huggits bort i stammens längdriktning.
8. Högstubbe (731 33 67/62 21 85 ± 4 m) med djupt huggspår stubben är 1,4 m h och 0,4 m i diam. 0,15 x 0,15 m stort och beläget 0,8 m ovan mark.
9. Högstubbe (731 33 15/62 21 40 ± 4 m) med ytlig bläcka, 0,1 x 0,7 m, belägen 0,65 m ovan mark.
10. Upplagd sten (731 39 26/62 16 48 ± 4 m), 0,5 x 0,4 x 0,3 m st. Belägen i kanten av ett jordfast stenblock, ca. 3,0 x 2,5 x 1,5 m st.
11. Stubbe (731 39 35/62 16 94 ± 4 m). Stubben är 0,5 m h och tillsynes tillhuggen i sidorna så att ett trekantigt tvärsnitt bildats. Stubben bär spår av brand.
12. Stubbe med spår av barktäkt (731 40 11/62 16 57 ± 5 m). Barktäkten är orienterad mot S. Endast barktäktens nedre del är synlig.

13. Stubbe (lat/long: 65 55 440/17 40 268 ± 5 m) med längsgående huggspår runt om. Stubben är 0,7 m h och mäter i sin övre del 0,15 m i diam.

11 m N om 13 är:

14. Stubbe (73 14 042/62 15 49 ± 4 m) med huggspår längs med stammen och runt om, så att tvärsnittet har en trekantig form. Stubben är 0,7 m h och 0,15 m i diam.

15. Stubbe (731 40 45/62 16 03 ± 6 m) med bläcka, 0,15 m h och 0,07 m br, med 4 huggspår i stubbens NV del. Stubben är 1,25 m h och 0,3 m i diam.

16. Stubbe (731 38 04/62 18 91 ± 4 m) med huggspår i N, synbarligen uppkomna vid tagning av tjärved. Stubben är 1,1 m h och 0,3 m i diam. Huggspåren sträcker sig 0,2 m till 0,8 m ovan mark. I stubbens övre del är ett angrepp av tallkräfta.

17. Område, ca. 7 x 7 m stort (731 38 77/ 62 22 01 ± 3 m) med ett fem-tal högstubbar av den typ som kännetecknar lavtäktsstubbar. Vid den högstubbe som är belägen ca 20 m från densamma, är trästycken med lagningar av järnplåt, troligen härrörande från en båt. I en zon 0-20 m från stranden och vidare mot Ö är ytterligare högstubbar av samma karaktär som ovan.

18. Högstubbe (731 38 00/6222 27 ± 3 m) med huggspår för splintved, 0,8 m h och 0,15 m i diam.

19. Område, ca 50 x 30 m st (731 37 6/62 22 00 ± 4 m) med 10-15 högstubbar (jfr nr 17 ovan). Området är beläget Ö om myr.

20. Högstubbe (731 36 51/62 19 68 ± 4 m) med längsgående spår av huggning längsmed stammen i dess N och NV delar. Stubben är 1 m h och 0,25 m i diam.

Sammanfattning

Levande träd av hög ålder saknas i området varför de dokumenterade kulturspårerna är begränsade till kvarstående stubbar. Högstubbar efter avverkning för ved eller hänglav (för vinterbete) är typiska inslag i regionen, liksom barktäkter och bläckor av olika slag. Två barktäkter, vilka båda påträffades i högstubbe nr 3, är spår efter täkt av innerbark för förvaring varvid barkstycken har formats till en rulle i vilken sentråd eller annat organiskt material stoppats in. Ytterligare två barktäkter (nr 2 och 12) hör samman med skörd av innebark som föda. Resterna efter en båt (nr 17) antyder att fiske bedrivits i viken. Samtliga dokumenterade kulturspår är därmed i överensstämmelse med renskötselns, jaktens och fiskets traditionella markanvändning (Bergman 2011). I området fanns även spår i form av stubbar efter äldre skogsbruk, vilka dock inte dokumenterades.

Litteratur:

Bergman, Ingela. 2011. Kulturspår i träd. Anvarat 1. Silvermuseet.

Foto 1. Stubbe med barktäkt (nr 12). Barktäktens form och läge ovan mark visar att innerbarken skördats som föda. Foto Ingela Bergman.

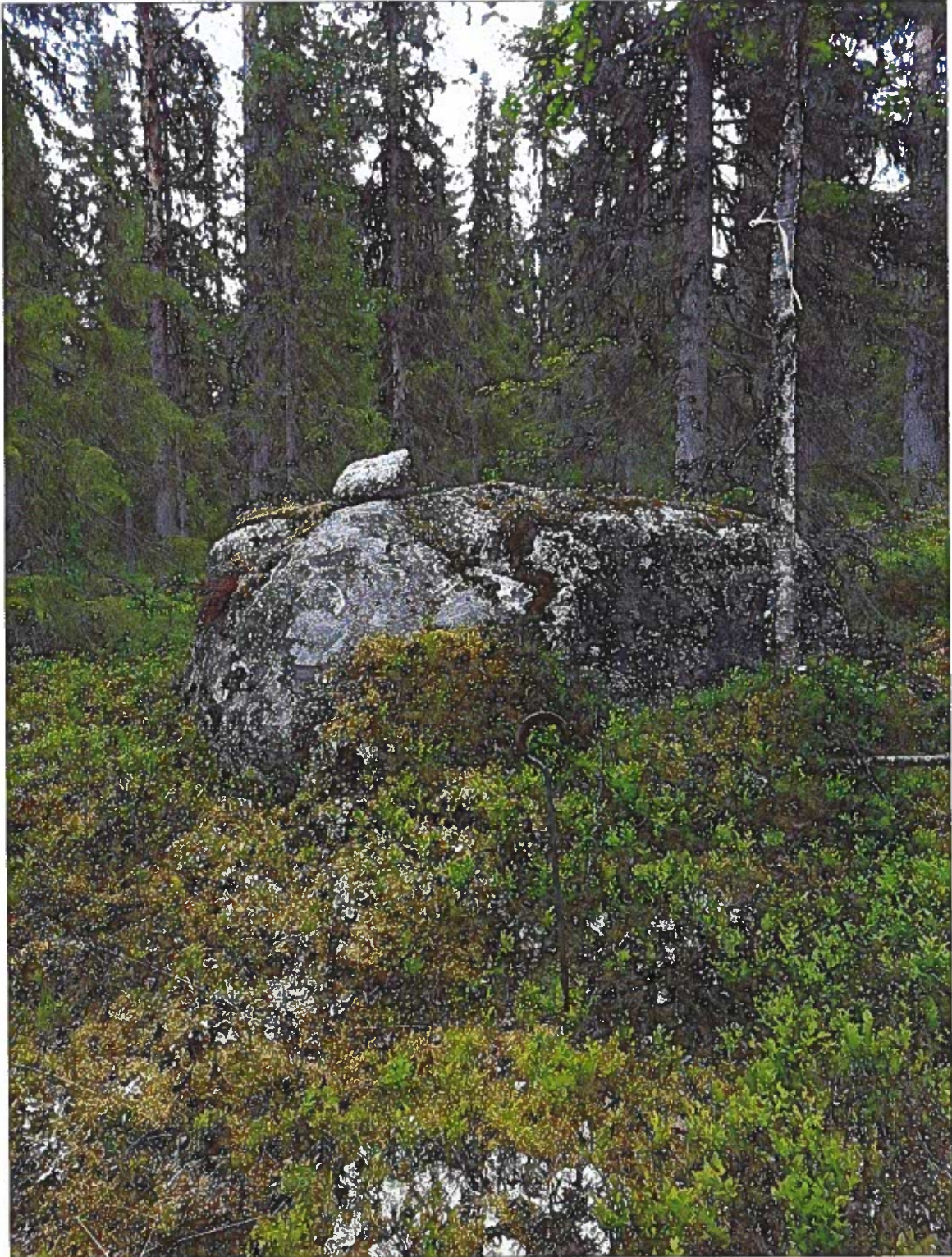
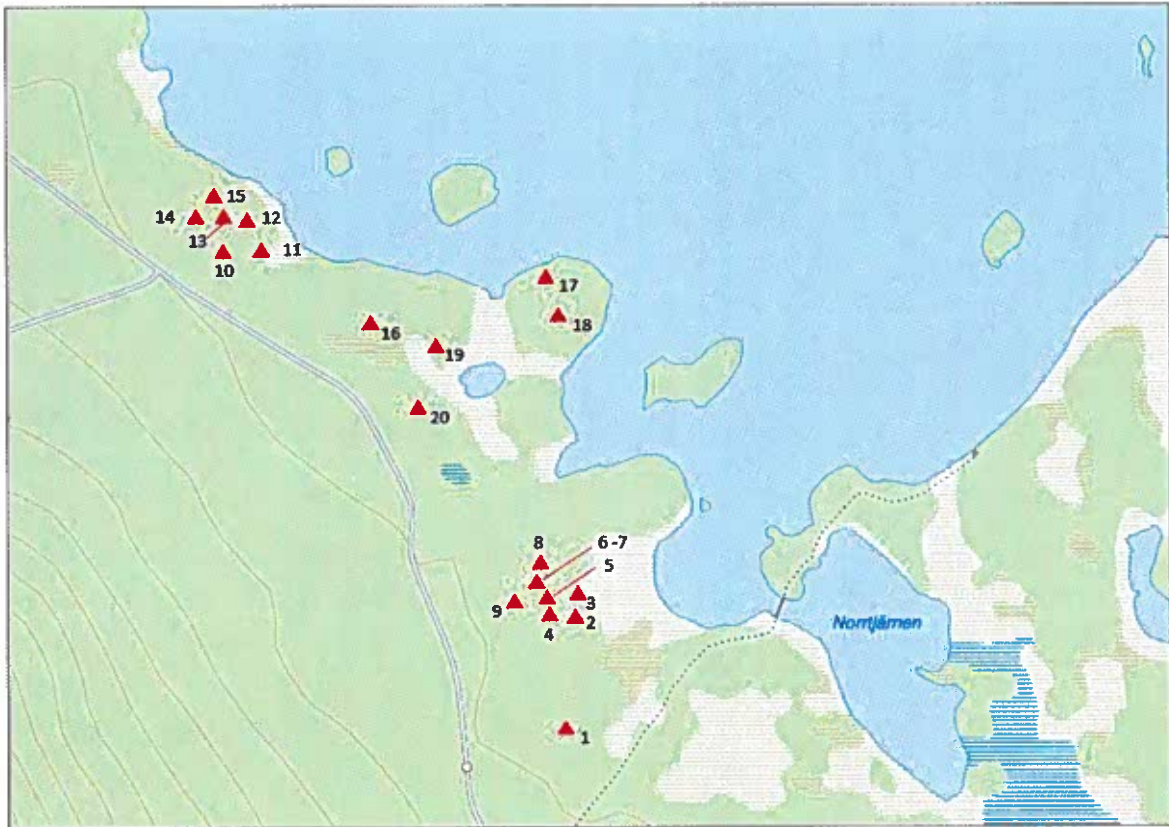

Foto 2. Upplagd sten (nr 10). Småskaliga markörer i terrängen, som t ex en mindre sten upplagd i kanten på ett jordfast block, kunde markera platsen för en gömma eller utvisa riktning. Foto Ingela Bergman.

Foto 3. Stubbe med bläcka (nr 15) med spår efter fyra yxhugg.
Foto Ingela Bergman.

Figur 2. Karta med markering av de registrerade kulturspåren. ©Lantmäteriet 2018, dnr I2018/00073.